

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA CARRER DE TRAFALGAR, 2-4,
PLAÇA URQUINAONA, 8, RONDA DE SANT PERE,
22, DE LA CIUTAT DE BARCELONA

Codi MHCB: 039/08

Data intervenció: 3 i 4 de març del 2008.

ALBERT VELASCO ARTIGUES
MAIG 2008

INDEX

Fitxa tècnica.....	3
Situació del jaciment.....	4
Context històric.....	5
Motivacions i objectius de la intervenció.....	8
Metodologia.....	9
Descripció de les troballes.....	10
Conclusions.....	12
Bibliografia.....	13
Inventari estratigràfic.....	15
Arxiu fotogràfic.....	17
Planta.....	20

FITXA TECNICA

NOM DEL JACIMENT	c/ Trafalgar, 2-4, plaça Urquinaona, 8, Ronda de Sant Pere, 22 de Barcelona
UBICACIÓ	Barri Sant Pere (Districte Ciutat Vella)
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control arqueològic
DATES D'INTERVENCIÓ	3 i 4 de març del 2008
PROMOTOR	FECSA-ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Albert Velasco Artigues

1.SITUACIÓ DEL JACIMENT.

Amb motiu de les obres de reforç de la xarxa elèctrica previstes per la companyia FECSA-ENDESA, portades a terme per l' empresa subcontractada ESPELSA Al carrer Pelai (Districte Ciutat Vella), el Servei d' Arqueologia del Museu d' Història de la Ciutat de l' Ajuntament de Barcelona va decidir realitzar un seguiment arqueològic preventiu degut a la importància d' aquest sector en època medieval. Aquest control arqueològic va ser encarregat a l' empresa ATICS S.L., sota la direcció tècnica de l' arqueòleg Albert Velasco Artigues amb el propòsit de descobrir i documentar les possibles restes conservades.

Els treballs arqueològics es van dur a terme entre els dies 3 i 4 març del 2008 amb l' obertura d' una rasa de 38 metres al c/ Trafalgar, 2-4, plaça Urquinaona, 8, Ronda de Sant Pere,22.

2. CONTEXT HISTÒRIC

La zona en que s'ubica la rasa, fa de límit entre Ciutat Vella i l'Eixample. El caràcter limítrof d'aquesta zona ens porta a parlar directament de la muralla medieval que encerclava la ciutat en aquest espai.

Els primers decennis del segle XIV a Barcelona foren de certa expansió econòmica i demogràfica, aquest fet motivà la realització d'una ambiciosa política d'obres públiques que tendí a millorar els aspectes defensius de la ciutat. L'objectiu era afavorir el creixement de la població, incrementar la riquesa de la ciutat, enfortint així el poder del govern municipal i del sobirà.

El 1357, durant el regnat de Pere el Cerimoniós, es va emprendre la construcció d'un nou recinte fortificat que encerclaria el sector oest de la ciutat. Es tractà d'un projecte d'iniciativa pública (Consell de Cent), que es va executar amb iniciativa privada, a través d'un sistema de subhastes en el que els diversos trams del vall que s'havia d'excavar eren contractats a constructors privats.

El 1368, el Consell de Cent va demanar a la ciutadania de Barcelona la seva col·laboració en les tasques de construcció de la muralla, els habitants del barri del Carme (Raval), que també havien estat requerits, van demanar als consellers que el seu barri fos inclòs en el perímetre defensiu. Fet que va provocar l'ampliació del perímetre i la preparació d'un projecte específic. El projecte es va fer el 1369 (Arxiu Històric de la Ciutat).

D'aquesta manera, la monarquia i el Consell de Cent tractaven de transformar en sòl urbà un espai encara predominantment agrari (horts, vinyes, camps de cereals), encara que en destacava l'existència d'un bon nombre d'edificacions particulars i religioses i d'una embrionària xarxa de carrers i camins que havien de facilitar el procés.

Ara bé, just aquest tram té una caràcter diferent, ja que diverses notícies permeten assegurar que en el decurs de la primera meitat del segle XIV ja

existia el perímetre que des de la Rambla, girava a plaça Catalunya en direcció a plaça Urquinaona i passant per Trafalgar arribava al passeig Sant Joan. El que no es pot assegurar és que passés exactament pel mateix lloc que la muralla amb parament de pedra que es va aixecar a la segona meitat del segle XIV.¹

En el segle XVII les noves tendències defensives, com l'ús de la pólvora, van obligar a reformar part de la muralla existent², donant lloc a la substitució dels antics merlets i la construcció d'un seguit de baluards situats al llarg del circuit defensiu d'època medieval. Els baluards documentats en el tram de la present intervenció són, d'una banda el situat davant del portal de l'Àngel, que sabem que es va bastir un cop acabada la Guerra dels Segadors (1652) resultat de la qual el privilegi militar de la ciutat va caure a mans de l'Estat central que va promoure el reforç de la muralla amb la construcció de més baluards, entre els anys 1672 i 1675. I, d'altra banda, el baluard de Sant Pere situat en el portal de Jonqueres el qual les fonts consideren acabat l'any 1697.³ A final del segle següent, les muralles de La Rambla es començaren a enderrocar per urbanitzar definitivament el carrer i dur-hi a terme el passeig que donarà lloc a l'actual Rambla. Ja en el segle XIX, l'any 1843, es va enderrocar l'edifici dels Estudis Generals, situat al capdamunt del passeig on, quatre anys més tard, es va obrir el portal d'Isabel II.⁴ L'any 1854, i amb el crit de "abajo las murallas" es va acabar d'enderrocar la resta del recinte murari. Aquest, havia esdevingut un problema higiènic que impossibilitava el creixement de la ciutat, que s'havia quedat petita pel nombre d'habitants que hi residien. La població de Barcelona al segon quart del segle XIX experimentà un creixement demogràfic molt important, en estreta relació al procés d'industrialització, sobretot del sector tèxtil. Un cop destruïda la muralla es van presentar en concurs un seguit de projectes urbanístics per crear el que més tard s'anomenarà l'Eixample⁵.

¹ CUBELES, A.; PUIG, F. (2004): "Les fortificacions de Barcelona" a *Abajo las murallas !!!*. Ajuntament de Barcelona

² És a dir, el tram de muralla de final del segle XIII, però també, el construït durant els segles XIV, XV i XVI, dels quals no s'ha fet esment pel fet de quedar fora dels límits estudiats en el present treball.

³ PARELLÓ FERRER, A. M. 1996, pàg. 588

⁴ CIRICI, A. 1985, pàg. 87.

⁵ GARCÍA ESPUCHE, A. 1986, pags. 75-88

Cal mencionar les següents intervencions realitzades en aquesta mateixa zona i que són d'interès, perquè aquesta relació no resulti feixuga, ens centrarem en les més properes a la zona d'actuació tant a nivell temporal com geogràfic:

Carrer Fontanella (Laura Suau, 2002)

Avinguda Portal de l'Àngel, 42-44 (Esther Medina, 2002)

Avinguda Portal de l'Àngel (Montserrat Freixa, 2000)

Avinguda Portal de l'Àngel 32-36 i carrer Comtal, 1 (Noemí Nebot, 2003)

Carrer Fontanella 9-15 (Noemí Nebot Pich, 2005)

Totes aquestes intervencions han estat de molt poca envergadura (rases per a la col·locació de diferents serveis) fet que ha provocat que els resultats interessants des del punt de vista arqueològic fossin molt escadussers.

3.MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

Tal com s'ha esmentat anteriorment, l'indret on es va dur a terme l'actuació és una zona de gran interès arqueològic i d'alt valor històric. Per aquest motiu, el Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona va decidir efectuar una intervenció arqueològica preventiva. L'interès d'aquesta zona ve donat per tres motius:

-Es troba dins una de les zones pertanyent als límits del *suburbium* de la ciutat romana.

-Es troba a l'indret, on s'emplaçava un dels portals de la muralla medieval, al barri de Sant Pere.

-És una zona urbanitzada a partir de l'edat mitjana.

Els objectius va ser recuperar les possibles restes arqueològiques que van poder aparèixer durant la realització de la rasa de 38 metres per part l'empresa FECSA ENDESA. El treball dels operaris de FECSA van instal·lar una línia de baixa tensió soterrada per tal de donar llum al número 2 del carrer Trafalgar. Així doncs, la rasa s'obrirà fins al nº 22 de la Ronda de Sant Pere per tal de trobar la connexió elèctrica.

4.METODOLOGIA.

El mètode de registre de les dades que facilita l'excavació s'inspira en el proposat per E. C. Harris i per A. Carandini (Harris 1975, 1977, 1979; Carandini, 1977, 1981). per al registre objectiu dels elements i estrats que s'exhumen, es realitza una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d'unitats estratigràfiques (u.e) que individualitza els uns dels altres. Cada u.e es registra en una fitxa en què s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques respecte a les altres unitats estratigràfiques amb les que es relaciona.

El material gràfic es compost per plantes i seccions que representen la successió estratigràfica i faciliten la comprensió diacrònica dels diferents estrats i finalment el material fotogràfic per a la constància visual dels treballs realitzats.

Per tal d'obrir part dels dos carrers per on havia de passar la rasa, els operaris de FECSA-ENDENSA han utilitzat en primer lloc la mixta per picar les rajoles del carrer i la preparació d'elles (formigó). Posteriorment, amb la pala de la mixta de 60 cms d'amplada, s'ha recollit la runa. Una vegada la rasa s'ha lliberat de runa, s'ha extret el sediment amb la pala de la mixta. Per realitzar aquesta acció s'han utilitzat dues bricades d'operaris.

5. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES.

El dia 3 de març del 2008, van començar les tasques de reforç de la xarxa elèctrica a partir de la canalització en rasa i la instal·lació soterrada de cables de baixa tensió als carrers esmentats a la fitxa tècnica.

Es portà a terme una canalització en rasa per la instal·lació subterrània de la nova xarxa. Aquesta instal·lació s'ha realitzat a partir de l'obertura d'una rasa de 38 metres de llarg, realitzada en dos trams (A-A', B-B). El tram A-A' correspon a la rasa del carrer Trafalgar 2-4 i plaça Urquinaona 8. Mentre que el tram B-B' correspon a la ronda de Sant Pere 2-4. La rasa, paral·lela a la línia de façana, té una amplada de 0,80 m a 0'60m. i una profunditat que oscil·la entre els 0'70 m i 0'80m.

Tram A-A': Aquest tram que l'hem anomenat 100 es va realitzar el dia 3 de març del 2008, per tal d'observar els diferents serveis, visualitzar tots els cables elèctrics que es van anar trobant i condicionar-los per la instal·lació dels cables de baixa tensió. Té una longitud de 20 metres, una amplada entre 0,80., i una profunditat de 0,70 m. La rasa va paral·lela a la línia de façana i a una distància d'ella d'1'60 m.

La seqüència estratigràfica és la següent: un primer nivell de rajoles (u.e 101) amb unes dimensions de 40x40x3 cm que formaven part del carrer Tallers, un segon nivell de preparació de formigó (u.e 102) de 30 centímetres de potència i un tercer nivell de 37 cms de potència format per sauló (u.e 103) però sense cap presència de material arqueològic.

Tram B-B': El tram 200 es va realitzar el dia 4 de març del 2008. Té una longitud de 18 metres, una amplada de 0,80 m i una profunditat de 0,70 m. La rasa, respecte a la línia de façana de la ronda de Sant Pau, està a una distància de 40 cms..

La seqüència estratigràfica és la següent: un primer nivell de rajoles (u.e 101) amb unes dimensions de 40x40x3 cm que formaven part del carrer Tallers, un segon nivell de preparació de formigó (u.e 102) de 20 centímetres de potència i un tercer nivell de 45 cms de potència format format per sauló (u.e 103) però sense cap presència de material arqueològic.

Una vegada es van finalitzar les tasques d' extracció del sauló d'aquest tram, la intervenció arqueològica es van donar per acabada amb resultat negatiu.

6. CONCLUSIONS

Les conclusions que es poden extreure de la intervenció arqueològica realitzada en el c/ Trafalgar, 2-4, plaça Urquinaona, 8, Ronda de Sant Pere, 22 degut a la canalització de la xarxa elèctrica de baixa tensió han estat molt escasses. Els treballs d'instal·lació d'una nova xarxa elèctrica van ser encarregades a FECSA-ENDESA i realitzades per l'empresa ESPELSA. El control i seguiment arqueològic va ser realitzada per un arqueòleg de l'empresa ATICS S.L.

Tot i trobar-nos en una zona amb gran potencial arqueològic, el cert és que al llarg dels 38 metres de la rasa no s'han trobat evidències arqueològiques ni pel que fa a estructures ni a material ceràmic. Això es deu a què la rasa va anar resseguint antigues rases. Això ho corrobora el fet de trobar tants serveis de gas, aigua i elèctricitat.

Així doncs, la rasa per la canalització de la nova xarxa elèctrica per millorar el servei elèctric de la finca nº 22 de la ronda de Sant Pere no ha permès documentar cap vestigi arqueològic.

7. BIBLIOGRAFIA

AADD 1997: Els barris de Barcelona. Volum I. Ciutat Vella i Eixample, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pp. 12-23.

AADD 1982: Gran geografia comarcal de Catalunya. El Barcelonès i el Baix Llobregat. Edita fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. AADD. 1992: "La ciutat a través del temps. Cartografia històrica" Història de Barcelona, índex. Barcelona.

AADD. 2004: "Abajo las murallas!!!" Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

BANKS, P. 1992: "L'estructura urbana de Barcelona, 714-1300", AADD: Història de Barcelona 2. La formació de la Barcelona Medieval, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

CARANDINI, A. 1997: "Historias en la Tierra. Manual de excavación Arqueológica". Ed. Crítica, Barcelona.

CARRERAS I CANDI, F. 1909: "La ciutat de Barcelona" Geografia General de Catalunya, vol. III. Barcelona.

DURAN I SANPERE, A. 1972: "La ciutat al llarg de les seves muralles. Viatge entorn de la darrera muralla" Barcelona i la seva Història, vol. I. Barcelona.

FLORENSA FERRER, A. 1962: "Evolución de Barcelona en la Baja Edad Media". Cuadernos de arqueología e historia de la ciudad, III. Barcelona.

GARCIA I ESPUCHE, A. 1986: Espai i societat a la Barcelona preindustrial. Barcelona.

GRAU, R. 1997: "Consideracions històriques sobre el centre de Barcelona", AADD: Els barris de Barcelona. Volum I. Ciutat Vella i Eixample, Enciclopèdia Catalana, pp. 33-56.

GUÀRDIA, M; GARCIA ESPUCHE, A. 1992: "Consolidació d'una estructura urbana (1300-1516)", AADD: Història de Barcelona 3. La ciutat consolidada (s. XIV-XV), Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

GUÀRDIA, M.; GARCIA ESPUCHE, A. 1992: "Estructura urbana", AADD: Història de Barcelona 4. Barcelona dins la Catalunya Moderna (s. XVI-XVIII), Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

HARRIS, E. C. 1990: "Principios de estratigrafía arqueológica", Ed. Crítica, Barcelona.

HUERTAS, J.; RODRÍGUEZ, M. 2000: "Muralla medieval de Barcelona: darreres intervencions arqueològiques" Actes del I Congrés d'arqueologia medieval i moderna a Catalunya. Igualada.

MESTRE, J. 1997: "Les divisions político-administratives de la ciutat de Barcelona",

OLIVÉ I GUILERA, J. 1993: "Les rieres del pla de Barcelona a mitjan segle XIX" Actes del III congrés d'història de Barcelona. Barcelona.

PERELLÓ FERRER, A.M. 1996: "Defensa i fortificació" L'arquitectura civil del segle XVII a Barcelona. Barcelona.

RIBA I ARDERIU, O. 1992: "Aspectes geològics de les muralles barcelonines" Revista Muntanya del Centre Excursionista de Catalunya, núm. 781. Barcelona.

RIBA I ARDERIU, O. 1993: "Assaig sobre la geomorfologia medieval de la ciutat vella de Barcelona" Actes del III congrés d'història de Barcelona. Barcelona.

8.REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 101
Sector: Tram A-A'		Fase: -		Cronologia: Segle XX
DEFINICIÓ :	PAVIMENT			
DESCRIPCIÓ :	Paviment del nivell actual del carrer.			
MATERIAL DIRECTOR :	Pedra			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	02, 03,04	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 102
Sector: Tram A-A'		Fase: -		Cronologia: Segle XX
DEFINICIÓ :	PREPARACIÓ DE PAVIMENT			
DESCRIPCIÓ :	Preparació de paviment de l'actual nivell de carrer. Aquest esta compost per morter de ciment.			
MATERIAL DIRECTOR :	Morter de ciment			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	03,04	Es cobert per	01
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 03
Sector: Tram A-A'		Fase: -		Cronologia: Segle XX
DEFINICIÓ :	NIVELL D'ANIVELLAMENT			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sauló. Té una potència d'entre 37cms.			
MATERIAL DIRECTOR :	Formigó			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	04	Es cobert per	01,02
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 101	
Sector: Tram B-B		Fase: -	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	PAVIMENT			
DESCRIPCIÓ :	Paviment del nivell actual del carrer.			
MATERIAL DIRECTOR :	Pedra			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	02, 03,04	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 102	
Sector: Tram B-B		Fase: -	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	PREPARACIÓ DE PAVIMENT			
DESCRIPCIÓ :	Preparació de paviment de l'actual nivell de carrer. Aquest esta compost per morter de ciment.			
MATERIAL DIRECTOR :	Morter de ciment			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	03,04	Es cobert per	01
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 03	
Sector: Tram B-B		Fase: -	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	NIVELL D'ANIVELLAMENT			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sauló. Té una potència d'entre 45cms.			
MATERIAL DIRECTOR :	Formigó			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	04	Es cobert per	01,02
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

9.ARXIU FOTOGRÀFIC

Tram de la rasa A-A'

Tram de la rasa A-A'

Tram de la rasa A-A'

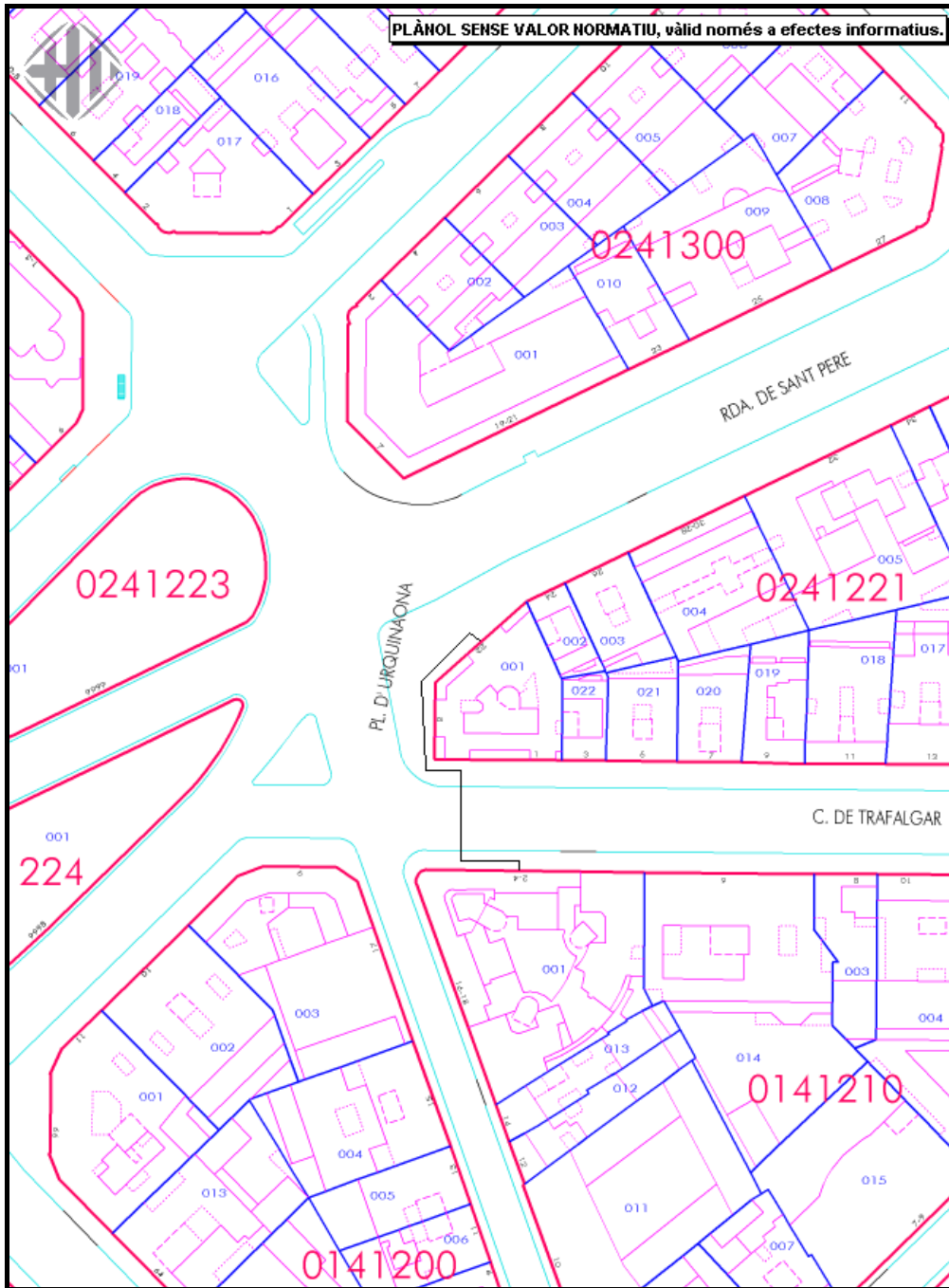

Tram de la rasa B-B'

Tram de la rasa B-B'

10.PLANTA

— Rasa